

PER ERIK WAHLUND
Vakt jänst. Dikter (1942)
Kammarmusik. Dikter (1944)
Finlandssvensk lyrik (1947)
Japansk sommar. Dikter (1948)
Sluten ungdom. Dikturval (1948)
Åttitalet och prästen. Studie (1948)
Återsken. Tolkringar (1951)
Luftspegling. Dikter (1952)
Körsbärsträdet. Tolkringar (1954)
En Gulliverkommentar (1955)
Bambuflöjten. Tolkringar (1956)
Ressällskap. Essayer (1956)
Körsbärsblom. Valda tolkringar (1961)
Tiggarens opera. Tolkning (1961; 1964)
Den vita solfjädern. Tolkning (1961)
Flaskskepp. Valda dikter (1962)
En gammal svensk kokbok (1962)
Scenväxling. Teaterkritik (1962)
Dantons död. Tolkning (1963)
Japansk poesi. Samlade tolkringar, (1964)
Odysseus von Ithacien. Scenversion (1964)
Bordssamtal. Essayer (1964)

© PER ERIK WAHLUND 1964
PRINTED IN SWEDEN. BOK OCH REKLAMTRYGK AB
STOCKHOLM 1964

FISKETS FÖRFÖRELSER

I den mån jag kan anses ägna mig åt sportfiske är detta intresse – ack bleka ord för en lidelse, ett livsbehov! – jämförelsevis sent uppammat. Efter att ha genomgått den riksbekanta gulsot, som för några år sedan grasserade bland landets ostronälskare och i folkligare avisor betecknades som välförtjänt, blev jag nämligen av min läkare avrådd från att spela golf. Visserligen hade jag aldrig hållit i vare sig en mashie eller en niblick; men djupgående teoretiska studier i spelets teknik och historia hade tillåtit mig att under tillfrisknandet diskutera många invecklade drives med läkaren, som på så sätt bibringats missuppfattningen att jag var en rutinerad spelare. Alltnog; när jag skrevs ut från sjukhuset skedde det på villkor att jag lät golfen vila och i stället sökte min vederkvickelse i fiske.

Naturligtvis hade passionen länge legat latent. Redan i min spädaste barndom, då jag ännu inte var tillräckligt förhärdad för att sätta på mask själv, hade jag sålunda upptäckt metandets utomordentliga tjusning. Men sedan jag börjat läsa Strindberg hade jag endast utövat denna suspekta sysselsättning i strängaste hemlighet. Enligt ett av litteraturforskningen obeaktat kåseri i »Blomstermålningar och djurstycken» innebär nämligen pysslandet med bambuspö och flöte att »man idiotiserar sig, tar frisk luft och solbad, är sysselsatt utan att göra något, upptagen utan att vara ansträngd». Särskilt talet om idiotisering hade djupt skakat mig; och om jag vid denna tidpunkt känt till hur överlägset kamreraren i Bergskollegium Samuel Schultze i sin värdefulla handbok »Den swenske fiskaren» (1778) avfärdar metetet, är det troligt att jag för alltid tagit skada till min själ. Schultze fnyser: »I sig sielft är det et arbete eller göromål alenast för gammalt, öfwerlefwadt och swagt folk, som ej äro dugelige til något swårt och mödosamt arbete, och ändock icke aldeles wilja wara fåfänge . . .»

På kamrer Schultzes och till och med på Strindbergs tid torde livsrytmen likväl ha varit så mycket lugnare än nu att man just därför kunde betrakta den meditativaste av fiskemetoder som överflödigt. På senare år har jag vågat ta upp metoden på nytt; när spinnrullarna blir allt sinnrikare och vissa wobblers utrustas med ljud, börjar det bli dags att återgå till ett fiskeri som verkligen ger sin utövare sinnesfrid. Minst ett par gånger varje försommar, då – som det heter i gamla bondepraktikor – rågen blommar och enebusken dammar, stiger jag alltså upp i gryningen och smyger mig ned till ett ställe vid Edsviken, där mängder av gyllenskim-rande braxen brukar gå upp och leka.

Denna i nutida hushåll orättvist åsidosatta fisk har många fördelar. För det första nappar den villigt på vetedeg, i synnerhet om degen preparerats med honung, terpentin eller något annat aromatiskt ämne. (Min motvilja mot att agna med mask har hållit i sig; Harry Martinsons ord om »den evige grå lille bonden i jordens mull» har på något vis gjort daggmasken mänskligare; och levande gräshoppor som braxenbete är något jag gärna läser om hos klassikerna men vägrar att själv pröva.) För det andra väger lekmogen braxen sällan under kilot och gör, om man har ett vekt spö, formidabelt motstånd. Om jag inte hade föresatt mig att icke citera Izaak Walton i denna uppsats, skulle jag ha kunnat förvåna den oinitierade med ett uttalande om braxenfiske som *noble sport*; samma auktoritet har väl tyvärr inte vår landsman Jacob Gabriel Gyllenborg, som dock i en »Kort afhandling om insjö-fisket i Swea riket» (1770) försäkrar att »den som är rätt lyckelig i detta mete aldrig kan finna större nöje». Och för det tredje är fisken i motsats till vad de flesta yngre husmödrar tror – eller av rädsla för benigheten intalar sig – en utmärkt matfisk. Jag passar här på tillfället att framhålla att valet av hustru är väl så viktigt för en fiskare som valet av fiskredskap.

Men självfallet måste det betraktas som en anspråkslös form av motion att en ljusnande junimorgon, då den låga dimman ryker över vattnet, sitta och vänta på att flötet skall sprida några ringar och sedan – nej, gode läsare, inte sjunka utan lägga sig vågrätt på ytan, vilket är tecknet på att det är braxen och inte mört som håller på att suga i sig den lilla lömska degkulan. Inte heller har en svensk metare samma möjligheter som en engelsk att göra samlandet av flöten till en skön konst; det råder en beklagansvärd brist på fantasi hos flötesfabrikanterna i detta

land. Som jag trots detta uppskattar vårens braxenmete lika mycket som jag uppskattar braxen-à-la-daube med dillmajonäs, föredrar jag med klädsam blygsamhet att kalla mig fritidsfiskare i stället för sportfiskare. Men även om jämförelsematerialet genom en sådan manipulation blir mindre förödande, tillhör jag säkert även inom fritidsfiskarnas heterogena brödraskap de smärre profeterna.

Jag har sålunda aldrig fiskat lax i Mörrum och känner på mig att jag skulle vantrivas i trängseln; jag anser principiellt att fisketävlingar borde förbjudas såsom stridande mot själva fiskets idé; jag håller, åtminstone när det gäller skärgårdsfiske, abborren för ett väl så värdigt villebråd som gäddan; och anledningen till att jag kunnat pryda min filthatt med Fiskefrämjandets vackra hedersmärke är uteslutande att jag värvat fem nya medlemmar till denna sammanslutning. Till råga på allt dras jag med ovanan att vid mätning och vägning av fångad fisk rigoröst anlita något av de gängse mått- och viktsystemen. Min hittills största gädda vägde inte ett gram över 5,8 kilo; och som jag avläste vikten på besman och enligt en närvarande avundsman höll detta redskap upp och ned, är det tänkbart att den i själva verket vägde något mindre.

Mina meriter som fiskare står – som så ofta här i livet – i omvänd proportion till det allvar med vilket jag omfattar min främsta rekreation. Inga avstånd kan vara för långa, inga väckarklockor för effektiva, inga svepskäl för genomskinliga och inga strapatser för stora, när det blir fråga om att tillfälligt dämpa den fiskefeber som brinner i mina ådror. Aldrig anade jag den dag då jag under gränslös förvirring inköpte spinnspö, rulle och några dussin garanterat fiskliga beten, att jag redan efter de första provkasterna, det första lintrasslet och framför allt efter den första egenhändigt ned-kämpade fisken skulle vara för evigt förlorad, slav under en last som när som helst kunde få mig att överge min familj och ensam i bräcklig farkost styra ut på okända och farofyllda vatten. (Även om jag förbundet mig att icke citera fader Izaak, har jag ingalunda lovat att inte i all ödmjukhet polemisera mot ett uttalande som att »vi fiskare alla håller av varandra». Jag delar hellre Strindbergs uppfattning att man bör fiska ensam: »Ingenting är så oförenligt med ett sunt fiske som att vara flera än en i båten, såvida nämligen icke sällskapet är minderårigt och står under husagan eller tjänstehjonsstadgan och saknar utpräglade åsikter i fiskeriet.» Sällskap är endast

att föredra när man själv saknar fiskerätt, båt, matsäck eller simkunnighet; och även i sådana fall bör sällskapet väljas med omsorg och följeslagare med alltför tillplattande fiskelycka uteslutas.)

Hur jag kommit att hemfalla åt fiske? Jag tror inte det går att ge ett psykologiskt uttömmande svar på den frågan. En sak torde emellertid vara klar: inte rör det sig om någon atavistisk näringsinstinkt, nedärvd från vid tjärvedsbloss ljustrande förfäder eller – för att gå så långt tillbaka som möjligt – från Adams son Seth, som enligt äldre och grundligare forskare skall ha varit den förste fiskaren. Jag är visserligen en stor fiskvän; men sunda förnuftet säger mig att det vore både enklare och billigare att vid plötsligt påkommen längtan efter den gudomliga rätt som fört värdshuset Blå Portens namn till eftervärlden inhandla ett lagom kvantum vattenrapphöns i närmaste fiskaffär.

Inte heller hör jag till dem som beräknar värdet av en fiskedag i mängden uppdragen fisk, även om det numera grämer mig en smula att komma hem tomhänt. Den första spinnspösummannen, då jag ännu inte lärt mig skilja mellan grynnor där det står fisk och grynnor där det icke står fisk, lyckades jag fånga och avliva sammanlagt sju abborrar; varjämte jag var närvarande då en annan person bärgade en mindre gädda. Hade jag på denna fångst slagit ut kostnaderna för glasfiberspö, rulle, avslitna linor och bortkastade drag, för arvoden åt den närige yrkesfiskare som lotsade ut mig till särskilt sterila platser i havsbandet samt för läkarbehandling av ett illa stukat långfinger, kan vem som helst räkna ut att även den storkornigaste belugakaviar vid en jämförelse skulle ha tett sig synnerligen prisbillig.

Däremot gläder det mig givetvis att min fritidssysselsättning har så uråldrig tradition och kan uppvisa så många ädla utövare. För Adams son Seth har jag kanske inte den riktiga känslan; det är med anfäder som med galaxer, man får sällan grepp om dem; men det imponerar mycket på mig att den äldsta kända bilden av en man med metspö härrör från omkring år 2000 före Kristus, och jag kan inte läsa Jobs bok utan att skälva till vid den retoriska frågan: »Kant du draga Leviathan med en krok och fatta hans tunga med et snöre?» Likaså har det gjort ett outplånligt intryck på mig att Plutarchos i sin levnadsteckning över Marcus Antonius framhåller Kleopatras intresse för ett gammalt hederligt näringsfång. Det är ur denna källa Shakespeare har öst, när han i *Antony and*

Cleopatra låter sin hjältinna uttala de lika sköna som listiga orden:

*Give me mine angle, we'll to th' river. There,
My music playing far off, I will betray
Tawny-finned fishes; my bended hook shall pierce
Their slimy jaws; and as I draw them up,
I'll think them every one an Antony,
And say, ah ha; y'are caught.*

Men den främsta anledningen till att jag fiskar är kanske ändå naturupplevelsen – en naturupplevelse som får sin speciella eggelse av den oskuldsfulla hasard som är förbunden med allt fiske. Redan den mystiska Dame Juliana Berners – som tills bevisning för annan proveniens framlägges må gälla som författarinna till den första handledningen i sportfiske på europeiskt språk, *A Treatyse of Fysshynge wyth an Angle* – prisade i slutet av 1400-talet den kontakt med naturen, med flora och fågelliv, som förädlar och berikar fiskarens göromål; samtidigt som hon framhävde den ständigt vibrerande spänningen och stimulansen. Fjällfiske, insjöfiske eller havsfiske – det är snarare fråga om olika natur än om olika metoder och olika byte. Och i mitt tycke går ingenting upp mot ytterskärgården. Att ströva längs renspolade stränder en lagom blåsig sensommardag, då havet är blåhallonblått och måsarna skriar över gäddpassen; att se huggormen masa sig bland övergivna ejderbon och guldbaggarna metallglänsa i vänderotens blekröda blomflockar; att spritt naken efter badet samla drivved i skrevorna och halstra en skiva rökt bogfläsk över en eld som ytterligare förhöjer röksmaken; och att som avslutning på en fulländad dag överraskas av ett slagregn, som väcker den slumrande havsabborren till liv så att den hugger på vart och vartannat kast – det är en nästan metafysisk sensation av lust och lycka. Om det inte vore en hederssak för mig att slutföra denna skildring utan att citera den fromme Izaak Walton, skulle jag med glädje instämma i hans försäkran att »Gud aldrig skapat en lugnare, fridsammare och oskyldigare förströelse än fisket».

Vinterfiske fascinerar mig mindre, eftersom det alltid varit min åsikt att i varje fall den del av Sverige som ligger norr om Hallandsås borde vara stängd under vinterhalvåret. Naturligtvis fiskar jag någon gång torsk på Västkusten i

november, men jag trasslar oundvikligen in halvvantarna i spinnrullen och förlorar kopiöst många drag; släpar man inte betet genom tången får man ingen fisk, och släpar man betet genom tången fastnar det i regel ohjälpligt; det är torskspinnets *circulus vitiosus*. Och ibland föresvävar det mig att jag borde hyra en lakebusa och skaffa mig några dyrköpta erfarenheter av isfisket på Vättern. Busan är ett litet skjul, erinrande om ett lantligt hemlighus, ehuru med hål i golvet; man borrar sig oförtrutet vidare genom isen, gör upp eld i en medföljande järnkamin, tänder en fotogenlampa och lär sedan kunna sitta och rycka i sin rev i skjortärmarna medan toddyvattnet kokar. Det låter människovärdigare än något annat vinterfiske jag hört talas om.

Icke desto mindre föredrar jag att gå i ide, ty en fiskare kan invänta islossning och ljumma vindar utan att göra avkall på sin passion. Vad gör han under de långa vinterkvällarna om icke putsar drag och byter krokar, pillar sönder rullen och smörjer alla vitala delar innan han sätter ihop dem fel, studerar kataloger och fiskelitteratur och inhämtar hekatomber av ofelbara knep? Bläddrandet i åldriga handböcker avslöjar i sanning att ingenting är nytt under solen; bortsett från språkbehandlingen, som ju i äldre texter är vida överlägsen, skulle både Dame Julianas avhandling och Schultzes »Den swenske fiskaren» kunna vara skrivna idag. Vad Schultze har att anföra om fiskevård och gäddans svallkött är fullt aktuellt, om också omstritt; och vem vet om det inte ligger något i hans rekommendation att odla en särskild sorts mask i skrovet av en svart värphöna, inlindad i ärthalm och nedgrävd under närmaste gödselstack? En nypa skrockfullhet skadar aldrig en fiskare; att försöka med en vanlig vit höna torde vara meningslöst; och assessor Gyllenborg, som också kände till detta ofelbara sätt att skaffa sig metmask, har förmodligen rätt i att resultatet blir ännu bättre om liket nedmyllas »wid midnatstid».

Min hustru iakttar med skräckblandad häpnad all facklitteratur jag samlat på mig under min korta verksamhet som fritidsfiskare och mumlar ibland att det skulle ha räckt till någon sorts pälsverk. I mer eftertänksamma ögonblick häpnar jag själv. Att jag i Lilljeborgs »Sveriges och Norges fiskar» kan ta reda på hur många taggstrålar som ingår i abborrens främre ryggfena ger mig dock en behaglig säkerhetskänsla i umgänget med iktyologer; och antagligen skulle jag inte ha vetat hur den så kallade skolästen av familjen Macruridae ser ut, om jag

icke haft tillgång till Vilhelm von Wrights utsökta litografier i »Skandinaviens fiskar». William Radcliffes monumentala verk *Fishing from the Earliest Times* har jag likaså att tacka för en myckenhet ovärderligt vetande.

Men allra stoltast är jag över mitt exemplar av den kanoniska skrift jag i det föregående har gjort mitt yttersta för att icke citera, Izaak Waltons *The Compleat Angler*. Det bär tryckåret 1791 och är i föreliggande skick ingalunda någon bibliofil dyrgrip; men som det av allt att döma tillhört en synnerligen idog och världsfrånvärd fiskebroder är dess affektionsvärde desto högre. Hans namn var John W. Brown, William Street, Norwich, och jag kan icke nog beklaga att vi aldrig kommer att träffas.

När ryggen av flitig användning sprack i hans bok slet han resolut loss pärmarna och sydde ett nytt fodral av skoläder, vilket fortfarande sprider en hemlighetsfull doft av gammaldags garv-extrakt; och när han råkade riva sönder sidan 231 nästade han med rörande tafatthet ihop den med silke. Det syns att han var en oeffterrättlig men välmenande man, en äkta fiskare. Jag har också ofta undrat var han egentligen gjort av sidorna 57-74, som saknas i volymen. Kanske välte han en kanna te över dem – eller varför inte en karaff med *syllabub*, den nektar av nysilad mjölk, druvsaft och socker som fader Izaak ville förbehålla Petri brödraskap; eller kanske använde han dem en gång, då väderleken var engelsk och veden sur och han själv mycket hungrig, i stället för fnöske på en fjärran flodstrand, där dagsfångsten av öring låg skimrande i gräset.

(1958)